

Helen Parkhurst, op Schiphol onthaald door de Nederlandse Dalton Vereniging.

Stichter Helen Parkhurst bezoekt de Amsterdamse Cornelis Vrijsschool.

JUBILEUM Een eeuw daltononderwijs in Nederland

Hier gratis, elders schreeuwend duur

Feest! Er is er één...100 jaar. Het daltononderwijs in Nederland is een eeuw oud. Oud, maar niet dood. De onderwijsvorm, die kinderen wil opvoeden tot goede burgers, is springlevend. Vierhonderd daltonscholen telt ons land, waaronder een kleine veertig middelbare in onder andere Alkmaar, Purmerend, Haarlem, Leiderdorp en Hilversum. In het buitenland betalen ouders grof geld voor deze vorm van bijzonder onderwijs. Waarom?

Amsterdam ■ Dalton. Dalton? Het is een vreemde naam. Inhoudsloos, voor wie niet weet dat het daltononderwijs is genoemd naar het gelijknamige plaatsje in Massachusetts in het noordoosten van de Verenigde Staten. Maar als je het wel weet, vraag je je misschien af: "Waarom is het daltononderwijs nou uitgerekend naar dat plaatsje vernoemd?"

De grondlegger van het daltononderwijs, de Amerikaanse onderwijzeres Helen Parkhurst (1886-1973), wilde de familie eren die in het stadje Dalton woonde en haar experimentele daltonschool in New York financieel steunde. De familie had geld, bezat de Crane

kaanse maakte kennis met de leermiddelen die Montessori had ontwikkeld. Ze leerde dat Montessori, die in 1952 in Noordwijk overleed en daar begraven ligt, de enige was die het lesmateriaal mocht bedenken en dat de Italiaanse dwingend voorschreef hoe het moest worden gebruikt. Daarna werd Parkhurst zowaar vertegenwoordiger van het montessorionderwijs in de Verenigde Staten.

In New York stichtten de twee de Montessori Normal School and College. So far so good. Maar het montessorionderwijs over heel Amerika uittrollen, wat de bedoeling was, dat bleek een brug te ver. Er schoten weliswaar in Amerika experimentele scholen uit de grond, maar onderling hadden ze ruzie. „Parkhurst kreeg het niet voor elkaar om het een en ander goed te organiseren in dat enorm grote land waar je toen nog niet zo gemakkelijk heen en weer vloog tussen de verschillende staten, Montessori kon om privéredenen niet naar Amerika“, zegt René Berends, hogeschooldocent en onderzoeker in het lectoraat Vernieuwingsonderwijs. Hij schreef een biografie over Parkhurst en een boek over de geschiedenis van het daltononderwijs in Nederland.

Parkhurst nam de New Yorkse school over. Geld was er niet meer voor het Montessorionderwijs. Dat

maakte de weg vrij voor Parkhursts eigen ideeën. In tegenstelling tot Montessori schreef zij niet tot achter de komma voor hoe het daltononderwijs ingericht moet worden. „Dalton is geen methode, geen systeem, het is een manier van denken. Je leeft vanuit het gevoel dat je verantwoordelijkheid hebt als mens in de wereld en zo voed je je kinderen op.“

Parkhurst zette haar ideeën verder uiteen in het boek 'Education on the Dalton Plan'. Het boek werd vertaald in veertien talen. In een mum van tijd verspreidde het daltonvirus zich over Europa en Azië. Daltonscholen werden opgericht in Groot-Brittannië, communistisch Rusland, China en Japan.

Sociaal en dienstbaar

In Nederland was het de eerste hoogleraar pedagogiek, Philip Kohnstamm, die het daltononderwijs introduceerde nadat hij laaiënd enthousiast terugkeerde van een bezoek aan Britse daltonscholen waar kinderen leerden dat ze talenten en interesses hebben en zich sociaal en dienstbaar moesten opstellen. De Amsterdamse Cornelis Vrijsschool ging als eerste over, zo rond 1924. Zeven jaar later werd de Nederlandse Dalton Vereniging (NDV) opgericht. Deze ontwikkelde een leidraad, die tegenwoordig gebaseerd is op de kernwaarden:

samenwerking, vrijheid en verantwoordelijkheid, reflectie, zelfstandigheid en effectiviteit. „De school is een oefenplaats voor het leven. Op school leer je problemen oplossen. Nu heet dat democratisch burgerschap“, zegt Berends.

Fouten maken

Rector Patricia Bleeker van het Stedelijk Dalton College Alkmaar legt uit hoe het daltononderwijs er in de praktijk uitziet van het voortgezet onderwijs in Alkmaar (elke school heeft de ruimte om accenten te leggen): „Onderzoeken, experimenteren, proberen, fouten durven te maken, reflecteren, evalueren. We leren onze leerlingen te plannen door met weektaken te werken. We geven ze de kans om hun huiswerk zoveel mogelijk hier op school te maken, zelf te beslissen om gedurende speciale uren extra uitleg te vragen, of juist de ruimte te benutten om iets heel anders te doen, zoals schaken en yoga. We leren ze samenwerken. Zelfstandigheid en sociale vaardigheid komen later goed van pas.“

Bleeker legt niks van bovenaf op. Dat gaat best ver. De verbouwing van de centrale hal die op stapel staat, die op drie miljoen euro is begroot, wordt tot het eind toe tegen het licht gehouden. Ouders en leerlingen mogen mepraten over de vraag of zo'n uitgave ver-

Rector Patricia Bleeker gunt ieder kind het daltononderwijs.

HANS BROUWERS

„Omdat niemand weet wat dalton is, kunnen we het woord misschien beter schrappen uit de naam van de school

Patricia Bleeker
Rector Stedelijk Dalton College Alkmaar

antwoord is, gezien de aangekondigde bezuinigingen die het onderwijs nog gaan treffen. De verbouwing zou ten koste kunnen gaan van de klassengroottes. „Nu hebben we nog kleine klassen.“ Mobieltjes in de klas? In de tas? De Leerlingenraad heeft de laatste stem.

Een vmbo'er kan Engels op vwo-niveau doen. Bleeker schreefde het aantal toetsen terug omdat ze van leerlingen terug kreeg dat ze echt niet meer gingen leren als ze meer toetsen hadden. Volgens de rector doet de sfeer op school alle leerlingen goed. „Ze zeggen van vmbo'ers altijd 'what you see is what you get. Dat geldt hier ook voor de havisten en de vwo'ers.“

Schoolstrijd

Volgens Berends schoot het daltongedachtegoed het sterkst wortel in Nederland. „In de crisisjaren dertig was er heel veel spanning in de wereld waardoor de daltonscholen wereldwijd onder druk kwamen te staan. Overheden gingen voorschrijven wat er geleerd moest worden en hoe. Stalin verbood de scholen zelfs. In Nederland hadden we de unieke situatie dat we net uit de schoolstrijd kwamen. In 1917 kregen we vrijheid van onderwijs en in 1922 kwam er een wet die ruimte bood om te experimenteren. Onze overheid stelde zich terughoudend op.“

Parkhurst bezocht Nederland in 1952. Ze was bijzonder in haar nopjes met de wijze waarop haar ideeën hier vorm kregen. Terug in Amerika opperde ze het idee om in Nederland een internationaal centrum voor daltononderwijs op te richten. Daar is nooit iets van gekomen. In de jaren zeventig raakte het daltononderwijs in Nederland in het slop omdat het gedachtegoed gemeengoed werd. Berends heeft het over een 'sluimerperiode'. „Alle boeken over onderwijs stonden vol met differentiëren, het afstemmen van het onderwijs op individuele leerlingen. Dat is dalton. Het bestuur van de NDV overwoog zelfs om de vereniging op te heffen. Die dacht 'onze taak is volbracht'. De NDV werd slapend gemaakt. Maar eind jaren zeventig ontdekte men dat er wel mooi over differentiëren werd geschreven, maar dat klassikaal lesgeven nog steeds gebruikelijk was op de meeste reguliere scholen, ondanks de onderwijswet die voorschreef dat 'kinderen recht hebben op een ononderbroken ontwikkelingsproces'. De inspectie kijkt daar niet naar en geeft scholen geen opdracht om dat te doorbreken. De NDV begon weer activiteiten te ontwikkelen.“

Dalton, montessorionderwijs en ook jenaplan, de onderwijsvorm die in de ontwikkeling van het

daltononderwijs geen rol speelt en zich volgens Berends kenmerkt door de kring en het werken in heterogene groepen, hebben heel veel gemeen. „Samen hebben ze kritiek op het reguliere onderwijs en zijn ze voor een breed persoonsvormend onderwijs. Je kunt je heel erg focussen op techniek, strategieën en vaardigheden, maar daar in zijn kinderen niet geïnteresseerd. Als het saai is, haken kinderen af. Zeker in deze tijd. Kinderen moeten het nut en de noodzaak inzien en het geleerde kunnen toepassen in levensreële situaties. Als je vertelt dat de wombat vierkante drolletjes poept, om maar een voorbeeld te noemen, zitten ze op het puntje van de stoel en zijn ze ontvankelijk voor het hoe en waarom.“

Onbegrip

Dalton. Dat staat met koeienletters op de gevel van het Stedelijk Dalton College Alkmaar. Het leidt tot onbegrip. Rector Bleeker krijgt vaak de reactie van ouders: 'Dalton? Dat is niks voor mijn kind'. „Ouders verkeren in de veronderstelling dat het speciaal onderwijs is.“ Laatst zei een moeder tegen Bleeker dat haar kind naar een 'gewone' school kon omdat het een 'gewoon' havoadvies heeft.

Over twee jaar is er weer feest. Althans in Alkmaar. Dan viert de

„Je leeft van het gevoel dat je verantwoordelijkheid hebt in de wereld en zo voed je je kinderen op

René Berends
Onderzoeker
vernieuwingsonderwijs

Alkmaarse middelbare daltonschool het twintigjarig jubileum. Dat zou, denkt Bleeker, een goed moment zijn om het paars/gele bord met de witte letters dalton van de gevel te schroeven en een andere naam in te voeren. De rector wijst erop dat er wel meer middelbare daltonscholen zijn die dalton niet zo opzichtig uitventen in hun naam. Het Coornhert Lyceum in Haarlem bijvoorbeeld, het Visser 't Hooft Lyceum in Leiderdorp, het Hilversumse A. Roland Holst College en het Jan van Egmond Lyceum in oprichting in Purmerend. De laatste twee omarmen het daltonprincipe en zijn nog bezig met de praktische invulling ervan.

Aan het daltononderwijs zal niet worden getornd bij het Stedelijk Dalton College Alkmaar. De rector staat vierkant achter de onderwijsvorm. „Dalton gun je ieder kind.“ Er zijn slechts honderd daltonscholen buiten Nederland overeind gebleven. Een aantal daarvan is volgens Berends exclusief privé. „In China, Japan, Sydney en New York betaalt de elite al gauw 50.000 dollar per kind per jaar.“ Internationalaat staat het daltononderwijs weer meer in de belangstelling, zegt Berends. In Almere staat trouwens een middelbare school die Helen Parkhurst heet. Wie dat is, hoeft nu geen uitleg meer.